

[Niels Eriksen.]

tror, den højtærede landbrugsminister ud fra en almindelig betragtning må give mig ret i, at der her ligger et problem, som vi vist ikke kan komme uden om at måtte beskæftige os med i den kommende tid.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Chr. Rasmussen: Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 181; fremsættelsen findes i tidenden sp. 798).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Bladt: Lovforslaget om udlån til arbejderboliger på landet, som her er til behandling, er næsten ord til andet en kopi af den gældende lov. Denne lovgivning har jo gennem årene fået enstemmig tilslutning i det høje ting, og dette må jo være udtryk for, at den af alle partier opfattes som en god lov, der svarer til sin hensigt. Jeg vil derfor tro, at også dette forslag vil få en let gang gennem tinget.

Den eneste ændring i lovforslaget, set i forhold til den gældende lov, er den, at maksimumsbeløbene til byggelån er forhøjet med 1 000 kr. Denne forhøjelse er begrundet i de højere byggeomkostninger. Da lovforslaget sidst var til behandling her i tinget, gav jeg udtryk for ønskeligheden af, at disse lånesatser blev forhøjet, men jeg vil dog tilføje, at jeg betragter den skete forhøjelse som meget beskeden, og jeg er ikke sikker på, at denne 5 pct.s forhøjelse dækker andet og mere end de stigninger, der har været i omkostningerne det sidste år.

Dernæst har jeg bemærket, at selve rå-

dighedsbeløbet uforandret er 18 mill. kr. til byggelån. Konsekvensen heraf må jo blive, at færre ansøgere vil kunne opnå lån efter denne lovgivning — og det er beklageligt. Begrundelsen for den betydelige forhøjelse af rådighedsbeløbet, fra 10,5 mill. kr. til 18 mill. kr., som blev gennemført sidste gang, var jo netop den, at kun 60 pct. af de kvalificerede ansøgere kunne komme i betragtning; men naturligvis — når man skal vælge eet af to, vil jeg foretrække forhøjelsen af lånesatserne. Det må vel også være naturligt, at vi i den nuværende økonomiske situation ser på såvel de store som de små udgifter.

Jeg vil iøvrigt ikke lægge skjul på, at jeg stadig er noget bekymret med hensyn til byggelånenes utilstrækkelighed. Nu kan det godt være, at denne betragtning ikke kan gøres gældende generelt for hele landet; men jeg ved, at det i hvert fald i min hjemegn, på Als, ligger meget vanskeligt. Selvom bygherren har mulighed for at tjene et beløb ved eget arbejde, kniber det med at få pengene til at slå til, og bygmestrene er meget modvillige overfor dette usikkerhedsmoment. Jeg vil derfor mene, at det må være naturligt, at husmandsbrugskommissionerne under sådanne særlige forhold i vid udstrækning indstiller ansøgerne til maksimumsbeløbet, som, hvis lovforslaget gennemføres, bliver 23 000 kr. til byggelån.

Jordkøbslånene bliver jo ifølge lovforslaget uændret 1 200 kr. og — i særlige tilfælde — 1 800 kr. Her kan det ligeledes undertiden være vanskeligt at få pengene til at slå til, men også her kan det ligge noget forskelligt. Jeg ved godt, at beløbene fastsættes af ministeriet efter forud indhentet udtalelse fra jordlovsudvalget, og at jordlovsudvalget må være særlig sagkyndigt på dette område. Man hører undertiden det argument, at det ikke kan nytte noget at hæve disse lånesatser, idet det kun vil medføre, at prisen på byggegrunde i Vestjylland og andre steder, hvor den billige jord findes, automatisk vil stige til lånegrænsen. Dette vil jeg ikke bestride, men til gengæld mener jeg, at der også her må være begrundelse for i større udstrækning at yde maksimumsbeløbet: 1 800 kr.

Må jeg i denne forbindelse gøre opmærksom på et efter min opfattelse urimeligt forhold. Vi har i Sønderjylland en del præste-

[Bladt.]

gårdsjord, som bl. a. også udstykkes til byggegrunde. I min kommune er prisen 2 kr. pr. m². Denne pris er vel i og for sig ikke for høj; men da loven forudsætter, at der som regel skal være mindst 1 000 m², bliver prisen på en sådan byggegrund 2 000 kr. Ganske vist kan man få jord til en lavere pris, hvis man er villig til at bygge i et afsides hjørne af kommunen, langt fra landsbyen og langt fra alfarvej — hvor ingen ønsker at bygge. Jeg kan ikke indse, hvorfor man ikke kan fjerne denne urimelighed, således at præstegårdsjord, som dog også er en slags offentlig jord, kan afhændes på de samme vilkår, som når det drejer sig om jordlovsudvalget. Det ville glæde mange — tror jeg — om den højtærede landbrugsminister, måske i samarbejde med den højtærede kirkeminister, som præstegårdsjorderne jo sorterer under, kunne finde frem til en tilfredsstillende ordning på dette område.

Iøvrigt er vi jo alle enige om denne lovgivnings gode formål: at skaffe arbejderne i landkommunerne gode boliger på rimelige vilkår for derved at fastholde den nødvendige kvalificerede arbejdskraft på landet. Jeg tror derfor, at vi i udvalget skal drøfte visse administrative problemer og prøve på at fjerne nogle af de urimeligheder, jeg her har nævnt. Jeg skal med disse betragtninger på mit partis vegne anbefale lovforslaget til velvillig behandling.

Niels Eriksen: Også jeg kan på mit partis vegne anbefale det foreliggende lovforslag.

Det er rigtigt — som det ærede medlem hr. Bladt sagde — at lovforslaget er uændret fra i fjor, bortset fra den skete forhøjelse, og årsagen til denne forhøjelse er jo den samme, som begrundet den forhøjelse, der var tale om i det lovforslag, vi for lidt siden behandlede.

Også i dette tilfælde ønsker jeg at give udtryk for en lille smule betænkelighed. Jeg synes faktisk, at mulighederne i forbindelse med denne lovgivning er ved at være for gode. Det er jo sådan, at kun $\frac{2}{5}$ af lånesummen forrentes, og jeg synes, at dette næsten er for fordelagtigt, sammenlignet med vilkårene for anden byggevirk-somhed.

Det ærede medlem hr. Bladt var inde på jordarealet og prisen for dette. I den anledning kunne jeg have lyst til at sige, at jeg er enig med det ærede medlem, idet disse huse helst ikke skulle komme til at ligge på en udmark, fordi det på et sådant sted koster meget f. eks. at grave brønd — for blot at nævne en enkelt ting; jeg kunne også nævne elektricitet o. s. v. Derfor burde man ofte tænke på at få husene placeret på steder, hvor de kunne få tilslutning til vandledninger; der er jo efterhånden vandværk i mange landsbyer, ligesom det dør er lettere at komme i forbindelse med et elektricitetsværk. Jeg vil derfor foretrække, at man ikke holder så fast på bestemmelsen om, at arealet ikke må være under 1 000 m². Jeg tror ikke, der skete meget ved, at man gik ned på et lidt mindre grundareal, hvis man kunne opnå den fordel, at huset blev placeret sådan, at det kunne få lettere adgang til de goder, som en bedre beliggenhed betinger.

Fibiger: Jeg vil gerne give udtryk for, at den lov, som vi nu har arbejdet med gennem flere år, har virket særdeles tilfredsstillende; der er ved hjælp af den opført mange udmærkede og billige boliger til landarbejdere.

Jeg kan på mit partis vegne give tilslutning til, at man hæver det beløb, som skal til for at følge med i prisudviklingen. Jeg er enig med den foregående ærede ordfører i, at der er steder, hvor man ikke behøver at have et areal på 1 000 m². Jeg tror, jordlovsudvalget og landbrugsministeriet skulle være lidt mere large, lidt mere smidige på det punkt, sådan at man tillader byggeri, selvom grunden ikke er så stor. Det kan nemlig godt forekomme, at huset bør ligge på en plads, hvor beløbets størrelse kan passe, men ikke arealets størrelse.

Hvorvidt man — som det ærede medlem hr. Niels Eriksen omtalte — kan blive ved med at yde lånene på så gode betingelser, som det hidtil er sket, ved jeg ikke. Man er jo, når det gælder boligbyggeri, ellers inde på, at man skal stramme vilkårene noget, og renten her er — det må man jo sige — meget billig. Jeg skal dog ikke på nuværende tidspunkt stille forslag om at forandre rentesatsen, for jeg tror, det har en stor betydning, at man får disse boliger opført.

[Fibiger.]

Der er dog en ting, jeg gerne vil sige. Det er, ligesom man visse steder har en tilbøjelighed til at klumpe disse huse for tæt sammen. Det skulle dog også gerne være sådan, at der er arbejde til de mennesker, som opfører og bebor disse huse. Det er uheldigt, hvis man får kolonier af sådanne arbejderboliger, uden at der er arbejdsmuligheder for de pågældende landarbejdere. Det er et spørgsmål, som jeg tror man skal se lidt på, når man godkender køb af grund: at husene ikke kommer til at ligge altfor tæt på hinanden, men at man tænker på, om der er arbejdsmuligheder for deres beboere.

Iøvrigt skal jeg på mit partis vegne anbefale lovforslaget, som det her er fremsat. Jeg tror ikke, man skal skride til udvidelser, som den ærede ordfører for socialdemokratiet var inde på, men holde sig til det, der er foreslået her.

Kirkegaard: Da loven om udlån til arbejderboliger på landet sidste år var til behandling, fik den en meget grundig gennemgang i det nedsatte udvalg. Vi kan fra mit partis side tiltræde forhøjelsen af lånesummen til byggeri, og jeg kan på mit partis vegne tilsige lovforslaget en velvillig behandling.

Fuglsang: Også jeg kan tilsige lovforslaget en velvillig behandling. Forslaget er jo ligesom det lovforslag, vi lige har behandlet, en ganganger fra tidligere år — på godt og ondt. Hvad dette forslag angår, er det sandt, som det blev sagt af den højtærede minister, at det stadigvæk er en presserende opgave gennem en sådan støtte fra lovgivningsmagtens side at medvirke til forbedring af landarbejdernes boligforhold. Hvad man i den henseende endnu kan blive udsat for, er jo i mange tilfælde intet mindre end en skamplet på et land med et så højt udviklet landbrug som Danmark, ikke mindst en skamplet på de godser og større brug, som byder mennesker sådanne boligforhold.

I den forbindelse kommer jeg til at tænke på et forslag, som fornylig blev debatteret her i tinget, nemlig forslaget om udvidet bemyndigelse til statistiske undersøgelser. Hvad om man virkelig genoptog den undersøgelse af landarbejdernes boligforhold, som

var kommet i gang i sin tid, men så brat blev standset?

Som sagt, mit parti vil gerne støtte det foreliggende lovforslag, men er der penge nok i det? Vil ministeren være i stand til at oplyse os om, hvorvidt de hidtidige bevilgninger har vist sig at være tilstrækkelige? Ved lovforslaget her er de enkelte lånebeløb jo sat op. Om det er tilstrækkeligt, vil jeg ligesom det ærede medlem hr. Bladt sætte et spørgsmålstegn ved. I hvert fald er det samlede rådighedsbeløb jo ikke sat op i tilsvarende grad. Det er mit håb, at man vil se på dette forhold inden anden behandling.

Det samme gælder en anden god gammel kending, som jeg tidligere har peget på, nemlig kapitel VI i landbrugsministeriets bekendtgørelse, det kapitel, som omhandler opførelse af arbejderboliger for landmandens regning. Jeg har før direkte stillet forslag om, at dette afsnit blev ændret, og har påvist, at jeg her var ganske på linie med Dansk Arbejdsmands Forbunds forskellige kongresbeslutninger. Men afsnit VI findes stadig i cirkulæret fra i år, og stadig ser man, at de store ejendomme foruden at få statsstøtte opkøber private brug. Dette er helt igennem en rest fra middelalderen og feudaltiden, noget, som faktisk ikke har sin plads i et samfund af 1954; men det betyder, at vore landarbejdere er underkastet moderne kapitalistiske metoder og samtidig stadigvæk er belempret med rester, som burde høre en fortid til. Jeg vil håbe, at man ser også på denne side af sagen i udvalget.

Oluf Pedersen: Jeg skal også anbefale lovforslaget. Det er jo klart, at det må hilses med tilfredshed, at man får gode boliger. Det er jo sådan, at hvad det angår, er vi her i Danmark forholdsvis godt stillet, og med hensyn til boliger for landarbejdere er vi langt bedre stillet, end man er i de store lande, selv i det land, som det ærede medlem hr. Fuglsang har et så godt kendskab til. Men man må jo rejse det problem, om vedtagelsen af en lov som denne betyder, at man stiller dem, som kommer ind under den, anderledes — bedre eller dårligere — end andre. Jeg vil derfor bede den højtærede minister om i udvalget eller på anden måde, hvis der ikke nedsættes noget ud-

[Oluf Pedersen.]

valg, at give os et sammenligningsgrundlag mellem de vilkår, der gives efter denne lov, og dem, der gives efter byggestøttelovens nye regler. Jeg tror nemlig for mit vedkommende, at man antagelig, hvis man undersøger dette spørgsmål, vil komme til det resultat, at de, der falder ind under den lov, vi her behandler, ikke bliver begunstiget, men jeg vil gerne se problemet stillet op i tal og gjort op. Det ville jo være rart, om man kunne nøjes med en lovgivning omfattende alle i stedet for at have mange forskellige love. Det kunne lige så godt være sådan, at de forhold, vi her behandler, faldd ind under boligstøtteloven, og også sådan, at man, når man til sin tid fik den rigtige byggepris frem, kunne nå til at få afløst hele denne lovgivning.

Landbrugsministeren (Smørum): Det ærede medlem hr. Bladt gjorde nogle bemærkninger om, at både byggelån og jordkøbslån er fastsat vel lavt. Det er jo imidlertid sådan, at der i loven er en mulighed for under visse omstændigheder at forhøje jordkøbslånet fra 1 200 kr. til 1 800 kr.

Jeg er enig i de betragtninger, forskellige af de ærede ordførere har gjort gældende, at hvor det drejer sig om byggegrunde, der er beliggende sådan, at de kan få tilslutning til f. eks. kloakledninger eller lys- og vandledninger, er de foreslåede lån for små; for at de pågældende lånsøgere kan komme i betragtning, må det så være et spørgsmål om enten at nedsætte grundenes størrelse eller også at sætte jordkøbslånene op. Jeg vil gerne medvirke til, at vi i administrationen i tilfælde, hvor grunden er sådan beliggende, at de har den fordel, som det er at have tilslutning til vandværksvand og til kloakledninger, adgang til at få elektrisk lys o. s. v., søger at komme op på de 1 800 kr., som er maksimum.

Det er rigtigt, som det også fra forskellig side er anført, at man skal være lidt forsigtig med i almindelighed at forhøje jordkøbslånene; maksimumslånene bliver i mange tilfælde også minimumslån; det bliver det, man kommer til at betale uanset grundenes beliggenhed. Men jeg vil gerne give tilsagn om, at vi i administrationen vil se fornuftigt på disse ting og, hvor beliggen-

heden betinger det, gå op til maksimum, de 1 800 kr.

Spørgsmålet om, hvorvidt byggelånet er tilstrækkeligt, er der også gjort nogle bemærkninger til. Heroverfor vil jeg gerne gøre opmærksom på, at spørgsmålet om såvel jordkøbslånets størrelse som byggelånets størrelse i forvejen er drøftet i statens jordlovsudvalg, som jo administrerer denne lov og har kendskab til, hvorledes byggeomkostningerne er de forskellige steder i landet. Jeg tror derfor, at man skal være forsigtig med at gå til større forhøjelser end dem, byggeomkostningerne begrundes, og som der er stillet forslag om.

Det ærede medlem hr. Bladt rejste spørgsmålet om grundpriserne i Sønderjylland. Det er ikke, fordi jeg gør mig store forhåbninger om at kunne øve indflydelse på den pris, menighedsrådene tager for den jord, de sælger til landarbejderboliger, men på den foranledning, det ærede medlem har givet mig, vil jeg naturligvis — forudsat at jeg kan få nogle konkrete eksempler — gerne drøfte dette spørgsmål med min kollega, kirkeministeren. Jeg går ud fra, at det ærede medlem har nogle konkrete eksempler, som vi kan få forelagt i udvalget.

Det ærede medlem hr. Niels Eriksen gjorde også ved denne sags behandling nogle bemærkninger om, at det var egentlig med betænkelighed, han gik med til det foreslåede. Når det ærede medlems betænkelighed alligevel ikke er større, end at han kan give tilslutning til lovforslaget, kan jeg sige, at når bare det aldrig går videre, skal jeg for mit vedkommende ikke beklage mig.

Jeg vil gerne takke det ærede medlem hr. Fibiger for de bemærkninger, han gjorde om denne lovgivnings betydning. Det ærede medlem har gennem mange år været med til at administrere denne lov og ved, hvordan den har virket. Jeg tror som det ærede medlem, at det har haft meget stor betydning, at vi har haft disse muligheder for at forbedre boligforholdene og skaffe nye lejligheder for arbejderne på landet. Det har ikke mindst sin betydning i den mekaniseringens tidsalder, vi lever i, at landmændene kan bevare en stabil arbejdskraft, som har kendskab til at behandle

[Landbrugsministeren.]

maskinerne. Det er jo så store kapitaler, der er bundet i maskiner i landbruget, at det gælder om, at disse maskiner bruges med fornuft og omhu.

Det ærede medlem hr. Fuglsang var noget bekymret for, om det nu også var således, at vi kunne imødekomme alle kvalificerede ansøgere. Efter at der er stillet 18 mill. kr. til rådighed til dette formål, er vi nået så vidt, at vi i indeværende finansår fik bygget 878 nye arbejderboliger. Nu er byggeomkostningerne blevet lidt større og maksimumsbeløbene forhøjet, men vi regner med, at der for de 18 mill. kr. vil kunne bygges 765 nye arbejderboliger i det kommende finansår, og jeg tror, at det beløb, der i øjeblikket er stillet til rådighed, nogenlunde strækker til til de kvalificerede ansøgninger, der foreligger.

Til det ærede medlem hr. Oluf Pedersen, der ønskede nogle oplysninger om, hvor stor støtte der nu ydes fra statens side til dette boligbyggeri på landet, og hvor stor støtte der ydes efter boligstøtteloven, vil jeg sige, at jeg naturligvis gerne vil medvirke til, at vi får dette materiale frem og ser på det i udvalget, men jeg vil meget fraråde, at vi ophæver denne lovgivning og får det hele ind under een lovgivning. Det har nemlig altid vist sig, så længe vi har haft disse love om statsstøttet byggeri, at når vi ikke havde noget særligt for landarbejderne, blev landdistrikterne snydt; det var byerne, der fik det. På den måde, det er nu, hvor husmandskommissionerne er med i arbejdet, har denne lovgivning jo virket på en særdeles god måde, det har man været enig om i alle partier. Og hvorfor ophæve noget, som har virket godt gennem en lang årrække og stået sin prøve på udmærket måde?

Jeg takker samtlige ærede ordførere for deres venlige tilslutning til lovforslagets gennemførelse.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Bladt: Jeg tillader mig at foreslå, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 23. november kl. 14 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

2) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udlån til visse landbrugsejendommers overtagelse til selveje.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov nr. 69 af 7. marts 1952 om oprettelse af havebrug og havelodskolonier m. m.

5) *Anden (sidste) behandling af:*

Indstilling fra udvalget for forretningsordenen om ændringer i folketingets forretningsorden.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje i Grønland.

Formanden meddelte sluttelig planen for tingets øvrige møder i den følgende uge.

Mødet hævet kl. 15⁵.

23. møde.

Tirsdag den 23. november kl. 14.

Anden næstformand (Haljdan Hendrikson): I skrivelse af 19. november meddeler den fungerende minister for offentlige arbejder, at han ønsker her i tinget skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i postloven og forslag til lov om ændring i statsbaneloven.

I skrivelse af gårs dato meddeler undervisningsministeren, at han ønsker her i tinget skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov nr. 311 af 4. juli 1942 om folkehøjskoler og landbrugsskoler som ændret ved lov nr. 323 af 14. juni 1946, lov nr. 190 af 15. marts 1947 samt lov nr. 206 af 12. april 1949.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Landbrugsministeren (Smørum): På ministeren for offentlige arbejders vegne tillader jeg mig herved for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændringer i postloven.*

Post- og telegrafvæsenet havde vel som helhed et betydeligt overskud i sidste finansår, men efter de i foråret gennemførte lønforhøjelser, der for post- og telegrafvæsenet betyder en merudgift på ca. 9 mill. kr. i det indeværende finansår og ca. 11 mill. kr. i det følgende finansår, er der for de egentlige postforretningers vedkommende ikke noget overskud, og for en del af disse er portoen for lav.

Det må derfor anses for forretningsmæssigt nødvendigt at foretage en forhøjelse af visse posttakster. Navnlig takster for forretninger, på hvilke udgiften til manuel arbejdskraft hviler særlig tungt.

En almindelig forhøjelse af brevportoen er ikke foreslået, idet en sådan anses for betænkelig. Derimod har man ment at burde foreslå en forhøjelse på et enkelt punkt ved at ændre den laveste vægtsats 50 g til 20 g, hvorved Danmark kommer på linie med de øvrige nordiske lande. Dette vil lette den af Det nordiske Råd foreslå-

ede overgang til anvendelse af de indenrigske takster for breve i den nordiske udveksling.

Med hensyn til avisportoen er at bemærke, at post- og telegrafvæsenet kalkulationsmæssigt ikke kan afsætte mere til omdeling af dagbladene end en brøkdæl (vel nærmest en trediedel) af det, som omdelingen koster ved anvendelse af tariffønet arbejdskraft.

De foreslåede takstforhøjelser påregnes at ville indbringe årligt:

Brevforsendelser	1 000 000 kr.
Pakker	1 000 000 -
Postanvisninger	200 000 -
Postoprævninger og postindkasseringer	1 500 000 -
Aviser	3 000 000 -
	<hr/>
	6 700 000 kr.

Med hensyn til de øvrige poster skal jeg henvise til de i bemærkningerne til lovforslaget givne oplysninger.

Det påtænkes samtidig administrativt at forhøje en del takster. Disse må forventes at give omtrent følgende merindtægter:

Den særlig lave danske takst for tryksager, de såkaldte „rene tryksager“, bortfalder, således at der fremtidig kun bliver een takst for tryksager. (På de 2 første vægtsatser kan der blive tale om at yde en rabat ved samtidig afsendelse i meget stort antal)	1 500 000 kr.
Udbetalingskort (kontant udbetaling gennem et posthus), for hvilke taksten vil blive forhøjet fra 60 til 70 øre	400 000 -
Adresseløse forsendelser, for hvilke taksterne gennemgående forhøjes med 1 øre	600 000 -
Forhøjelse af grundafgiften for telegrammer fra 50 øre til 1 kr. pr. indleveret telegram	1 000 000 -
	<hr/>
Ialt...	3 500 000 kr.

Den samlede merindtægt af alle forhøjelserne kan anslås til ca. 10 mill. kr. for et år.

Jeg indstiller lovforslaget til folketingets velvillige behandling.